

УДК [9 :32] [470 + 571] + 929

РОСІЙСЬКО–НІМЕЦЬКІ НАУКОВО–ТЕХНІЧНІ ВІДНОСИНИ КІНЦЯ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТ.

СВІТЛАНА ШИЛОВА,

кандидат історичних наук, доцент Донецького інституту міського господарства

Автор досліджує науково-технічний аспект російсько-німецьких відносин у 1990-ті роки на загальному політичному тлі подій цього періоду й нового курсу на стратегічне партнерство Росії і Німеччини. Проаналізовано програму науково-технічних обмінів у Росії та Німеччині, показано структуру й значення співпраці обох країн на регіональному рівні. Відзначено розвиток зв'язків Росії та Німеччини, які віддзеркалені в "Концепції державної політики Російської Федерації у сфері міжнародного науково-технічного співробітництва".

Ключові слова: Росія, Німеччина, російсько-німецькі відносини, науково-технічне співробітництво, інноваційні процеси.

Постановка проблеми. Серед безлічі факторів, роль яких посилилася в умовах глобалізаційних перетворень світу й зміни його геополітичної карти наприкінці ХХ століття, окремого розгляду потребують питання міжнародної науково-технічної співпраці країн. Теоретичний аналіз такої співпраці, зокрема її історичних аспектів, дасть можливість виявити найбільш цінні й вагомі моменти, узагальнити напрацьований досвід, простежити динаміку розвитку науково-технічної взаємодії країн і результати такої взаємодії.

Показовим прикладом для вивчення процесів науково-технічної співпраці між країнами є російсько-німецькі відносини кінця ХХ - початку ХХІ ст. Указаний період міждержавних відносин Росії і Німеччини відзначений, і це підтверджують фахівці, формуванням стратегічного партнерства в науково-технічній галузі, результатом якого стала суттєва інтеграція цих країн у світове технологічне та інформаційне співтовариство.

Аналіз досліджень та публікацій. Аналізуючи стан вивчення російсько-німецьких відносин у 1990-ті рр., відзначимо, що більшість праць присвячено дослідженню окремих аспектів зовнішньополітичних та зовнішньоекономічних відносин. Вони знаходилися в центрі уваги російських і німецьких дослідників О. О. Ахтамазяна [1], М. Фішера [2], Н.-Н. Нohmann [3], Н. Timmermann [4] та ін. В. В. Платковський [5], С. Романов [6], С. Крилов [7] відзначають, що Німеччина є головним зовнішньополітичним партнером Росії, О. Чернов зупинився на основних засадах зовнішньої політики Росії [8]. І. Братчиков та Д. Любинський [9] показали можливості Німеччини як стратегічного партнера, Б. Бушин проаналізував розвиток сучасних російсько-німецьких ділових зв'язків [10]. Н. Jacobsen, U. Heuer, U. Rautenberg зупинилися на відносинах двох країн у період 1949-1989 рр. [11]. Г. А. Астреїн [12], D. Fahmi [13] приділили увагу економічному розвитку Німеччини. Особливості зовнішньополітичного курсу Росії та Німеччини розглянув С. Скурихін [14]. Німецькі дослідники Т. Вагензон [15], Н.-Н. Нohmann, Chr. Meier,

Н. Timmermann [16] розглянули особливості становлення нових взаємовідносин, зробивши акцент на існуючих проблемах. Окремі дослідники приділяють увагу інтеграції Росії до європейського співтовариства. Серед них: Ю. Борко [17], Т. Пархоліна [18], Н. Vogel [19], R. Hackvill, R. Breitveit, A. Zagorski [20] та ін. Водночас слід констатувати, що науково-технічному співробітництву було приділено недостатньо уваги, хоча всі дослідники відзначали його важливість. Це обумовлює необхідність дослідження саме цієї сфери відносин як одного з найважливіших елементів стратегічного партнерства, що дасть змогу визначити як його рівень, так і прогнозувати його подальші перспективи. Обрана тема дослідження важлива з огляду на ту значну роль, яку відіграють Росія та Німеччина сьогодні в Європі й світі.

Мета статті - дослідити науково-технічний аспект російсько-німецьких взаємовідносин у 90-ті рр. ХХ - поч. ХХІ ст., формування його основних засад та становлення в умовах переходу двох країн до стратегічного партнерства.

Виклад основного матеріалу. Розвиток науково-технічного співробітництва, безумовно, залежить від багатьох чинників: внутрішньополітичної та економічної ситуації, рівня розвитку науки та техніки, стану міжнародного співробітництва та ін. Передумовою нових російсько-німецьких відносин стали перманентна економічна криза, катастрофічне фінансове становище Росії, зuboжілість більшої частини населення. За цих умов розпочалися економічні реформи в Росії, було посилено прозахідний курс, що мав на меті "повернення до світового співтовариства" [21]. Укріплення зв'язків із Німеччиною, яку недарма стали називати "найважливішою європейською опорою" Росії [22], також мало сприяти позитивним перетворенням у зовнішній та внутрішній політиці Росії. За даними різних соціологічних опитувань, переважна більшість росіян висловлювала думку, що саме ФРН стане вікном до Європи, особливо в умовах упередженого ставлення

№ 2 (102) березень-квітень 2010 р.

до неї з боку інших країн [23]. Цей курс знайшов своє відображення у так званій "великій угоді" 1990 р. про добросусідство, партнерство та співробітництво, яка охоплює практично всі напрямки взаємовідносин - від спільних дій щодо збереження міжнародного миру й боротьби з тероризмом до кооперації в економічній та культурно-гуманітарній сферах [24]. Росія бажала інтегруватися до нової Європи й подолати соціальну, економічну, політичну, культурну ізоляцію, яка тривала протягом десятиліть. Під час зустрічі "великої сімки" в Неаполі в липні 1994 р. російський президент уперше взяв у ній участь як рівноправний партнер. Відтоді почалося повернення Росії до європейського економічного співтовариства, а 24 червня 1994 р. під час саміту Ради Європи на о. Корфу було підписано "Угоду про партнерство і співпрацю між Росією та ЄС" [25]. Угода заклала перспективу трансформації відносин між її учасниками з простого співробітництва на повноцінне партнерство й передбачала економічну співпрацю більш ніж у 30 сферах.

Західні країни, у т. ч. ФРН, достатньо високо поцінували науково-технічний та дослідницький потенціал Росії, визнавши його як вельми значний (за російськими оцінками, в РФ працює близько 10 % учених світу). Німеччина, яка має один із найбільших у світі рівень інноваційного розвитку, була зацікавлена в припливі нових ідей, інновацій та високих технологій. Зробити це було найлегше через відновлення й подальше розширення науково-технічних зв'язків із Росією. До того ж традиція таких зв'язків ще залишилася із часу кооперації СРСР з НДР і ФРН, отже, окремі положення колишніх угод СРСР із НДР увійшли до тексту нових міждержавних угод, а східнонімецькі вчені, які зберегли особисті контакти з російськими колегами, отримали нові, більш широкі можливості працювати в рамках спільних проектів. До початку нового тисячоліття російсько-німецьке науково-технічне співробітництво поступово охопило нові сфери та галузі. Роль державних структур поступово відходила на другий план, змінюючись на співробітництво науково-дослідних закладів, організацій та фірм. Держава здебільшого зосереджувалася на формуванні сприятливих рамочних умов для розвитку двосторонньої кооперації, у т. ч. з капіталізації та комерціалізації наукових розробок. Особливо важливою виявилася діяльність російсько-німецької комісії з науково-технічного співробітництва, до якої увійшли державні заклади та науково-дослідні організації. З її допомогою в другій половині 90-х рр. ХХ ст. було укладено нові угоди з науково-технічної кооперації, що стосувалися лазерних досліджень, водних ресурсів і технології охорони навколишнього середовища, інформації та документації, біології та біотехнології, морських та полярних досліджень. Крім того, започатковано спільні проекти з очистки промислових стоків, створення нових технологій водоочистки, нових матеріалів і реагентів для очисних споруд.

Міжвідомчі та спеціальні угоди регулюють співробітництво на рівні німецьких та російських міністерств та відомств, які відповідають за наукові дослідження та розробки в пріоритетних сферах. Фактично вони є спеціальними державними програмами співробітництва в конкретних сферах науки. З науково-дослідних структур Німеччини, які активно розпочали взаємодію з Росією, слід відзначити Німецьку науково-дослідницьку громаду, Робітниче співтовариство промислових дослідницьких об'єднань "Отто фон Гюрке"; Фонд Олександра фон Гумбольдта; товариство Фраунгофера; співтовариство Німецьких дослідницьких центрів ім. Германа фон Гельмгольца; товариство ім. Макса

Планка зі сприяння наукам; Фонд Роберта Боша; Наукове товариство ім. Готфріда Вільгельма Лейбніца. Партнерами цих та інших німецьких організацій стали різні російські науково-дослідні та освітні структури.

Новий поштовх розвитку взаємних зв'язків дав візит до Росії федерального президента Німеччини Р. Герцога у вересні 1997 р. Із цього часу активізувалися зв'язки в гуманітарній сфері. Так, розпочала свою роботу Російсько-німецька комісія істориків. Її мета - вивчення спільної історії обох країн. Р. Герцог заявив, що надає роботі комісії велике значення [26]. Проте вже дефолт 1998 р. у Росії дещо послабив динаміку розвитку науково-технічних зв'язків, до чого долучилися й внутрішньополітичні та міжнаціональні проблеми ("друга" війна в Чечні). І тільки зміни у вищому ешелоні влади Росії призвели до нового їх поживлення, у тому числі регіонального. Деякі варіанти партнерських відносин стали можливими завдяки співробітництву між підприємствами або ініціативі промислових і торговельних палат. У кожному випадку первинне партнерство швидко виходить за межі кола його ініціаторів й охоплює все більше людей та сфер співробітництва. Координацію з обміну інформацією та досвідом у галузі партнерства між містами здійснює "З'їзд німецьких міст" [27]. Слід підкреслити, що 44 німецько-російських та ще 37 партнерств німецьких міст із містами в інших країнах СНД створюють ядро безпосередніх зв'язків. Окрім того, існує значна кількість прямих контактів між територіальними органами більш високого рівня, а також сотні контактів, які розвиваються спонтанно на неформальній основі між школами, лікарнями, університетами, промисловими й торговельними палатами, закладами освіти або фермерськими господарствами.

Це дозволило вже до початку ХХІ ст. мати розгалужену мережу науково-технічних зв'язків між двома країнами. Їх можна поділити на кілька груп за рівнем представництва. До **першої** можна віднести інститути РАН: Фізичний інститут ім. П. Н. Лебедева (ФІАН); Математичний інститут ім. В. А. Стеклова (МІАН); Інститут кристалографії ім. А. В. Шубникова (ІК); Інститут біохімії ім. А. Н. Баха (ІНБІ); Інститут молекулярної біології ім. В. А. Енгельгардта (ІМБ); Інститут океанології ім. П. П. Ширшова та ін. **Другу групу** складають такі великі структури, як Російська академія медичних наук (РАМН); Російська академія сільськогосподарських наук (РАСХН); Російський фонд фундаментальних досліджень (РФФД); Російський гуманітарний науковий фонд (РГНФ) та ін. До **третьої** можна віднести Московський державний університет ім. М. В. Ломоносова (МДУ); Санкт-Петербурзький державний університет (СПбДУ); Санкт-Петербурзький технічний університет; Санкт-Петербурзький електронний державний університет; Томський державний університет. Основою **четвертої групи** складають: Арктичний та Антарктичний дослідницькі інститути, м. Санкт-Петербург; Державний науковий центр прикладної мікробіології, м. Оболенськ; Всеросійський науковий центр "Державний оптичний інститут ім. С. І. Вавилова"; Російський науковий центр "Курчатовський Інститут"; Інститут теоретичної та експериментальної фізики (ІТЕП). Серед структур **п'ятої групи** найважливішим партнером Німеччини є Міжнародний науковий та технологічний центр, а також Об'єднаний інститут ядерних досліджень, м. Дубна. У рамках **шостої групи** діють поки що недостатньо стабільні з точки зору ринку структури, багато з яких виникають при науково-дослідних інститутах і повністю ще не відокремилися від них.

№ 2 (102) березень-квітень 2010 р.

З найважливіших угод про науково-технічне партнерство слід назвати такі:

1. Наукова кооперація між Німецьким науково-дослідним товариством (DFG), Російською академією наук і Російським фондом фундаментальних досліджень (РФФД). У DFG давні традиції кооперації ще з часів СРСР, коли в 1970 році була підписана угода про наукове співробітництво з АН СРСР, а у 1999 р. - угоду з РАН. Остання угода фактично є рамочною й охоплює весь спектр науково-технічного співробітництва. У DFG є контакти і з РФФД. Ще в 1995 році обидві організації підписали угоду про співробітництво, і щорічно DFG підтримує декілька сотень спільних російсько-німецьких наукових проєктів. Один із них - співробітництво в галузі нанотехнологій. Тільки в 2002 р. понад 500 учених із Росії за рахунок фінансової підтримки німецької сторони побували в Німеччині, де DFG ознайомило їх із організацією підтримки наукових досліджень у ФРН та практикою наукового самоврядування. У 2003 р. у Москві відкрилося представництво DFG з метою координації діяльності товариства в російських регіонах.

2. Кооперація російських наукових закладів із Товариством ім. Макса Планка (MPG). Як і DFG, Товариство має довготривалий досвід праці з СРСР і Росією. З початку 1990-х років новими сферами кооперації стали екологічні та атмосферні дослідження, біотехнології, хімія, метеорологія та ін. До співпраці долучилися й університети Москви та Санкт-Петербурга, "Курчатовський інститут" та ін. З 1999 р. відбувається подальша інтенсифікація спільних досліджень: у галузі полімерів, мікробіології, астрофізики.

3. Співробітництво з Товариством Фраунгофера в галузі підтримки прикладних досліджень. Тут слід відзначити такі спільні проєкти, як проєкт Фраунгоферівського інституту верстатобудування і технології обробки тиском (м. Хемниць) і Державного технологічного університету (м. Москва) з розробки верстатів нового типу та ін.

4. Кооперація із закладами Об'єднання німецьких дослідницьких центрів ім. Германа фон Гельмгольца (HGF). Особливе місце тут займають дослідження важких іонів, плазми та ін. фундаментальні та екологічні дослідження.

5. Співробітництво з Німецькою службою академічного обміну (DAAD). Із пріоритетних напрямків слід відзначити вивчення мов у формі партнерства, а також підняття рівня кваліфікації спеціалістів. Завдяки цьому тільки в 1991-2000 рр. учасниками обміну стали понад 20 000 російських і 7 000 німецьких учнів, викладачів, учених. При цьому їх кількість зросла на 50 %.

6. Співробітництво з німецькими фондами: Олександра фон Гумбольдта, Фольксвагена. Фонди займаються підтримкою наукової та освітньої діяльності.

7. Співробітництво з німецькими вищими навчальними закладами на основі відповідних спеціалізованих програм. Серед них - Програма Леонарда Ейлера, яка фінансується з 1998 року Міністерством закордонних справ Німеччини та Асоціацією підтримки німецької науки, програма ім. Олександра Герцена, утворена в 1997 році. Їх мета - підтримка спільних наукових проєктів, підготовки кадрів та ін. [28].

У 2003 р. одним із основних напрямків роботи стало сприяння інноваційним процесам у Росії, особливо інноваційно-технологічне співробітництво. Функціонувало близько 50 бізнес-інкубаторів, 70 наукових та технологічних фабрик, а також 50 інноваційно-технологічних центрів у 24 російських регіонах, у тому числі в Москві, Зеленограді та ін. У них діють близько 1000 малих високотехнологічних підприємств. У 2004 р. ак-

тивізувалася робота зі створення так званих "упроводжувальних зон". Німеччина мала досить великий потенціал у цій сфері й змогла запропонувати нові ініціативи, привабливі для Росії. Із них слід відзначити створення мережі професійних патентних агентств, щоб сприяти внутрішньофірмовим інноваційним процесам, створення мережі інноваційних центрів у регіонах ("InnoRegio-Programm"); сприяння створенню інноваційних фірм випускниками вищих навчальних закладів ("EXIST-Existenzgruender aus Hochschulen"); сприяння розвитку прикладних інноваційних досліджень. З початком нового тисячоліття розпочався перехід до проєктного рівня науково-технічного співробітництва, німецькою стороною було створено "Контактні бюро з науково-дослідницької кооперації". Серед проєктів заслуговує на увагу спільний проєкт німецько-російського наукового Інтернет-порталу (*DRW Deutsch-Russisches Wissenschaftsportal*). Він дозволяє отримати інформацію про загальну характеристику науково-дослідної структури обох країн, проєкти, програми сприяння, партнерів з кооперації та ін. [29].

Продовжується співробітництво у сфері освіти, підвищення кваліфікації, тренінгів і консультування російських експертів з інновацій. Крім того, Федеральне міністерство освіти та наукових досліджень вийшло з ініціативою створення спеціальної програми "Інноваційні проєкти та мережеві ресурси в Росії". Відбувається поєднання зусиль у сфері багатосторонніх програм. У першу чергу йдеться про проєкт "Твінінг" у межах програми "TACIS" Європейського союзу.

Новий імпульс розвитку російсько-німецьких зв'язків отримав наприкінці 90-х років ХХ століття. Під час зустрічі у верхах у Берліні в червні 2000 р. федеральний канцлер Німеччини Г. Шредер і Президент Росії В. Путін домовилися про нові підходи до розвитку взаємовідносин [30]. Головними акцентами стали двостороннє стратегічне партнерство як складова більш значного стратегічного партнерства ЄС-Росія; інтенсивний політичний діалог; пілотні проєкти в економічному співробітництві, затвердження стратегічної робочої групи з основних питань економічних і фінансових зв'язків, Петербурзький діалог громадських товариств [31]. В. Путін у заяві для преси за підсумками міждержавних консультацій 10 квітня 2001 р. відзначив, що "під час переговорів значну увагу було приділено науковому й високотехнологічному партнерству", особливо у сфері підготовки управлінських кадрів у ФРН. Тільки в 1998 і 2000 рр. на німецьких підприємствах пройшли стажування 1500 російських менеджерів [32]. Г. Шредер під час Петербурзького діалогу 2003 р. не тільки відзначив високий рівень стосунків, але й указував на подальші перспективи науково-технічного співробітництва обох країн [33]. У 2004 р. Г. Шредер відзначив, що "немає іншої європейської країни, у якій існували б такі багаті традиції науково-дослідницького співробітництва з Росією, як у Німеччини" [34].

З червня 2000 р. до 2005 р. включно відбулось близько 40 зустрічей на вищому рівні в різних формах. У т. ч. державний візит Президента РФ до ФРН 25-27 вересня 2001 р. Президент ФРН Й. Рау 2-5 вересня 2002 р. відвідав Росію з візитом-відповіддю, 14 січня 2005 р. відбувся робочий візит Президента ФРН Х. Келера до Санкт-Петербурга. У 2005 г. відбулося 7 зустрічей між Президентом РФ і Канцлером ФРН, включаючи зустріч у Парижі (18 березня), саміт у Ганновері (11-12 квітня) та ін. [35].

Досвід російсько-німецьких відносин у 1990-х роках був покладений в основу розробки "Концепції дер-

№ 2 (102) березень-квітень 2010 р.

жавної політики Російської Федерації в галузі міжнародного науково-технічного співробітництва". Вона окреслила стратегічну мету державної політики, основні напрямки та завдання у сфері науково-технічного співробітництва, механізм державного регулювання міжнародного науково-технічного співробітництва та ін. [36]. За нею, наприклад, передбачається розвиток співробітництва Росії та ФРН у приєднанні до Болонського процесу та співробітництво у сфері фізичних та хімічних технологій, у фундаментальних фізичних дослідженнях, морських та полярних дослідженнях, захисті навколишнього середовища, в інформації та документації, інформаційних технологіях, біотехнологіях, космічних дослідженнях та ін. [37].

Таким чином, у 1990-2005 рр. було закладено основу науково-технічного співробітництва між РФ і ФРН, характерними рисами якої є державна підтримка цих процесів, децентралізація та розвиток багатоврівневих зв'язків між окремими науковими, дослідними, освітніми та іншими закладами, підприємствами та фірмами, фондами та організаціями. Особливу увагу було приділено інноваціям у науці й техніці, особливо у сфері інформатики. Отже, і сьогодні в Росії та Німеччині існують сприятливі умови для подальшого розвитку науково-технічного співробітництва.

Висновки

У взаємовідносинах Росії та Німеччини в 1990-ті роки ХХ ст. - початку ХХІ ст. можна виділити кілька періодів. Перший - із початку 1990-х рр. - встановлення тих двосторонніх стосунків, коли Німеччина була найважливішим економічним і політичним партнером Росії, своєрідним представником Росії в Європі. Цей період характеризується активним розвитком двосторонніх і становленням багатосторонніх політичних, економічних, науково-технічних відносин із німецькою стороною. Другий період, який припав на другу половину 1990-х років, характеризувався деяким охолодженням двохсторонніх відносин, проте подальшим розвитком їх багатоплановості. У цей період російсько-німецька співпраця все більше виступає в Європі на передній план і стає значним фактором розвитку міжнародних відносин. Саме в цей час складаються основні засади нового співробітництва Росії і Німеччини, чому сприяли політичні зміни в керівництві Росії кінця 1999 року. Третій період припадає на кінець ХХ ст. - початок ХХІ ст., коли співробітництво між Росією і ФРН мало тісний характер. Саме в цей час на основі досвіду російсько-німецьких відносин прийнята "Концепція державної політики Російської Федерації в галузі міжнародного науково-технічного співробітництва". Вона накреслила стратегічну мету державної політики, основні напрямки та завдання у сфері науково-технічного співробітництва, механізм державного регулювання міжнародного науково-технічного співробітництва та ін. Основними напрямками є приєднання РФ до "Болонського процесу", співробітництво у сфері фізичних та хімічних технологій та у фундаментальних фізичних дослідженнях, морських та полярних дослідженнях, захисті навколишнього середовища, в інформації та документації, інформаційних технологіях, біотехнологіях, космічних дослідженнях та ін.

На початку ХХІ ст. науково-технічне співробітництво між двома країнами розвивалося паралельно з політичним діалогом і вишло на новий рівень, який характеризується державною підтримкою співробітництва, децентралізацією та розвитком багатоврівневих зв'язків між окремими науковими, дослідницьки-

ми, освітніми та іншими закладами, підприємствами та фірмами, фондами та організаціями. Особливу увагу було приділено інноваціям у науці й техніці, зокрема новим інформаційним технологіям. Отже, сьогодні в Росії та Німеччині існують сприятливі умови для подальшого розвитку науково-технічного співробітництва.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ахтамазян А. А. Объединение Германии: десять лет спустя / А. А. Ахтамазян // Эхо планеты. - 1990. - № 40.
2. Фишер М. Внешняя политика Германии на рубеже XX-XXI в. / М. Фишер ; [пер. с нем. П. Е. Грузина]. - СПб., 1998.
3. Hohmann H.-H. Deutsch-Russische Wirtschaftsbeziehungen Stand Problem ein Perspektiven / H.-H. Hohmann, Chr. Meier. - Koln, 1994.
4. Timmemann H. Russlands Aussenpolitik in Richtung Europas / H. Timmemann // BIOST Zwischen Krise und Konsolidierung. - Munchen, 1993.
5. Платковский В. В. Россия и Германия в наше время / В. В. Платковский // Социологические исследования. - М. : Наука, 2005. - С. 49-60.
6. Романов С. Восточногерманские земли по-прежнему тяготеют к России / С. Романов // Международная жизнь. - 1998. - № 7. - С. 75-80.
7. Крылов С. Главный внешнеполитический партнер России / С. Крылов // Международная жизнь. - 2002. - № 8. - С. 42-44.
8. Чернов О. Россия за укрепление стратегической стабильности / О. Чернов // Международная жизнь. - 2002. - № 3. - С. 106-115.
9. Братчиков И. Россия и Германия / И. Братчиков, Д. Любинский // Международная жизнь. - 2002. - № 3. - С. 19-26.
10. Бушин Б. Российско-германские деловые связи / Б. Бушин // Внешняя торговля. - 1996. - № 1-2. - С. 25-34.
11. Jacobsen H. Friedessicherung durch Verteidigungs bereitchaft Deutsche Sicherheitspolitik 1949-1989 / H. Jacobsen, U. Heuer, U. Rautenberg. - Mainz, 1990.
12. Астреин Г. А. Экономические аспекты объединения Германии / Г. А. Астреин // Вестник Московского ун-та. - 1993. - № 1. - С. 46-54. - (Сер. 6. Экономика).
13. Fahmi D. Schweizer Geschichte: ein historischer Abriss von den Anfängen bis zu Gegenwart / D. Fahmi. - Zurich, Helvetia, 2002. - 135 s.
14. Скурихин С. Постлиберальная Россия и постконсервативная Германия / С. Скурихин // Власть. - 1998. - № 2. - С. 5-7.
15. Вагензон Т. Преобладание новой целесообразности / Т. Вагензон // Внешняя политика России: от Ельцина к Путину ; [пер. с нем.]. - К. : Оптима, 2002. - С. 183-192.
16. Hohmann H.-H. Russland und Deutschland in Europa / H.-H. Hohmann, Chr. Meier, H. Timmermann // BIOST. - 1997. - № 38.
17. Борко Ю. Россия и Европейский Союз: ближние и дальние перспективы партнерства / Ю. Борко // Россия и Германия в Европе. - М., 1998. - С. 85.
18. Пархолина Т. Безопасность Европы на рубеже XX - XXI века / Т. Пархолина // Россия и Германия в Европе. - М., 1998. - С. 152-165.
19. Vogel H. Deutschland neue Aussenpolitik DI 3: Interessen und Strategien / H. Vogel. - Munchen, 1996.
20. Zagorski A. Russlands Erwartungen an Deutschland / A. Zagorski // Aus Politik und Zeitgeschichte. - 1997. - № 3, Januar. - S. 18-34.
21. Скурихин С. Указ. праця. - С. 6.
22. Вагензон Т. Указ. праця. - С. 187.
23. Речь Ельцина при вступлении на должность Президента // Европа-Archiv. - 1991. - № 20. - S. 506.
24. Вагензон Т. Указ. праця. - С. 187.
25. Там само.

26. Борко Ю. Россия и Европейский Союз: ближние и дальние перспективы партнерства / Ю. Борко // Россия и Германия в Европе. - М., 1998. - С. 85.

27. Россия и Германия в Европе / [сост. Б. Орлов, Х. Тиммерман]. - М. : Памятники политической мысли, 1998. - С. 209.

28. Белов В. Российско-германское сотрудничество в научно-технической сфере / В. Белов [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <http://ieras1.socionet.ru/files/Belov.doc>.

29. Там само.

30. Майер К. После 11 сентября: новые германо-российские отношения? / К. Майер, Х. Тиммерман // Российские стратегические исследования [под ред. Фетуни]. - М. : Логос, 2002. - С. 168.

31. Там само. - С. 174-175.

32. Путин В. Заявление для прессы и ответы на вопросы журналистов по итогам российско-германских межгосударственных консультаций 10 апреля 2001 г. [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <http://www.grasshopperonline.e.appears/2001/04/28516/shtml>.

33. Петербургский диалог // Цайтунг.ру - № 118 (398). - 2003 [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <http://ieras1.socionet.ru/files/Belov.doc>.

34. Россия и Германия: лейтмотив сотрудничества // Россия в глобальной политике. - 2004. - № 4. - июль-август. - [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <http://www.globalaffairs.ru/nambers/9/2915.html>.

35. Российско-германские отношения [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <http://www.tyumen-region.ru/foreign-economic/cooperation/foreign/cooper>.

36. Концепция государственной политики Российской Федерации в области международного научно-технического сотрудничества (2000-2005 гг.) [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <http://www.minstp.ru/011.htm>.

37. Внешнеторговый оборот РФ и ФРГ [Электронный ресурс]. - Режим доступа : http://www.rfhwb/de/Statistik/stat_dok_ru.htm.

S. Shylova

THE RUSSIAN-GERMAN SCIENTIFIC AND TECHNICAL ATTITUDES IN 90 YEARS XX OF CENTURY – 2005 YEAR

In article consider the development scientific and technic attitudes of the Russian Federation and Federal Republic of Germany during the in hand period. Same aspects of the innovation processes, State and private of activity in scientific and technic attitudes, to the decision of an actual scientific problem.

Key words: Russia, Germany, the Russian-German attitudes, scientific and technical attitudes, innovation processes.

© С. Шилова

Надійшла до редакції 08.04.2010

УДК 94 (477):354.31

ЕКОНОМІЧНА ЗЛОЧИННІСТЬ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ

ЄВГЕН ЗОЗУЛЯ,

*кандидат історичних наук, доцент Донецького юридичного інституту
Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка*

У статті проаналізовано причини виникнення, стан, тенденції еволюції економічної злочинності та її вплив на розвиток інституційних перетворень в економіці й соціально-політичній сфері України. Розкриті особливості найбільш небезпечних економічних кримінальних діянь на сучасному етапі державотворення, їх зв'язок із організованою злочинністю й корупцією, сформульовано висновки щодо необхідності вживання комплексних, науково обґрунтованих і зорієнтованих на сучасність заходів протидії цьому виду злочинності.

Ключові слова: економічна злочинність, організована злочинність, корупція, мінімізація економіки, прояви економічної злочинності, антикорупційне законодавство, протидія злочинності.

Постановка проблеми. За всього різноманіття способів протиправної поведінки у сфері економіки саме організована злочинна діяльність здатна завда-

ти нищівного удару по базису держави, звести нанівець результати всіх зусиль, спрямовуваних суспільством та інститутами влади на остаточний вихід із системної

№ 2 (102) березень-квітень 2010 р.